

טענות הגנה נפוצות בדיני שטרות

כב' השופט עזריה אלקלעי

השיק

- השיק הוא שטר חליפין: מסמך בו פלוני מורה לאחר לשלם סכום כסף לצד שלישי.
- השיק הוא מסמך סחיר, "שטר המשוך על בנקאי" (שטר חליפין בו מקבל הוראת התשלום הוא תאגיד בנקאי).
- על השיק חלות הוראות פקודת השטרות בדבר שטרי חליפין, בשינויים מסויימים בהתאם לסעיפים 73-78 לפקודה.

שיק - מתוך פקודת השטרות

□ סעיף 73 לפקודת השטרות קובע כך :

”פרק שלישי: שיקים

סימן א': שיקים משוכים על בנקאי

73. (א) שיק הוא שטר חליפין משוך על בנקאי ובר-פרעון עם דרישה; הוראות פקודה זו החלות על שטר חליפין בר-פרעון עם דרישה יחולו על שיק, חוץ מענין שיש לו הוראה אחרת להלן.

(ב) שיק יכול שהתאריך הנקוב בו יהיה מאוחר מיום הוצאתו, אולם שיק כזה (שיק מאוחר) לא יהיה בר-פרעון ולא יהיה ניתן לקיבול, אלא מהתאריך הנקוב בו.”

שיק משורטט - מפקודת השטרות

□ סעיף 76 לפקודת השטרות קובע כך:

”סימן ב’: שיקים משורטטים

76. (א) היתה אחת התוספות שלהלן חוצה את פני השיק, הרי זה שרטוט והשיק משורטט בכללותו. והן:

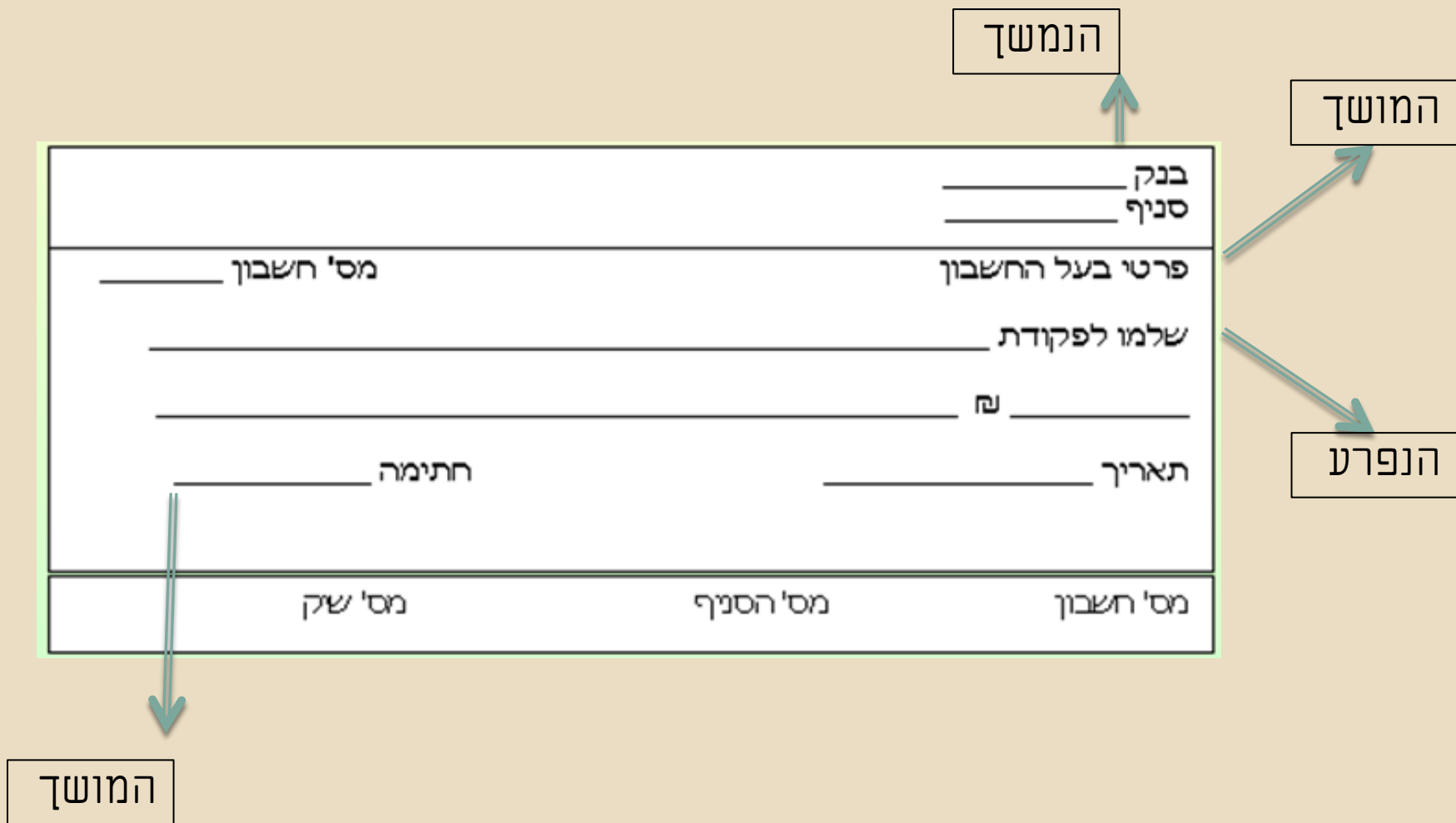
(1) המלה “ושותפיו” או כל קיצור ממנה, בין שני קווים חוצים מקבילים, עם המלים “לא סחיר” או בלעדיהן;

(2) שני קווי אלכסון מקבילים בלבד, עם המלים “לא סחיר” או בלעדיהן.

(ב) היתה תוספת שמו של בנקאי חוצה את פני השיק, עם המלים “לא סחיר” או בלעדיהן, הרי זה שרטוט והשיק הוא משורטט במיוחד ולאותו בנקאי.”

מבנה השיק

כיצד למלא שיק?

הנמשך

המושך

הנפרע

בנק _____ סניף _____		
מס' חשבון _____	<u>אמורה בלבד</u>	פרטי בעל החשבון _____
_____		שלמו לפקודת- ~~_____~~
_____	חתימה _____	תאריך _____
מס' חשבון _____	מס' הסניף _____	מס' שיק _____

המושך

הסבת שיק

_____ בנק		
_____ סניף		
_____ מס' חשבון	פרטי בעל החשבון	
_____	שלמו לפקודת _____	
_____	שם _____	
_____ חתימה	תאריך _____	
מס' שק	מס' הסניף	מס' חשבון

ישראל ישראלי
ח-1 012345
ת.ל 0123456789
(חתימה)

השיק - שרשרת החייבים

- **המושך** - צד א', מי שנתן את השטר ומשך אותו על שם צד ב' (אשר חייב כסף לצד א'), ובשיק הוראה לצד ב' לשלם לצד ג' את הסכום הנקוב בו, במועד הקבוע בו.
- **הנמשך/הקבל** - צד ב', שקיבל עליו את השטר. במקרה של שיק-הבנק.
- **הנפרע (המוטב)** - צד ג', שאליו צד א' הוציא את השטר תמורת חוב או תמורת סחורה שקיבל לידיו מצד ג'.
- **המסב** - צד ג' (וכל צד נוסף אחריו) שהסב את השיק כלפי צד ד' וכו', תמורת חוב, נכס, סחורה וכיו"ב.

השיק - שרשרת החייבים

□ הכלל:

כל אוחז בשטר רשאי לגבות ממי שקדם לו בחתימה של השטר את סכום השטר !

□ חשוב לדעת:

לא כל האוחזים בשטר שווים ע"פ דין בקניינם בשטר, על כן, לא כולם שווים בזכויותיהם.

"צד קרוב"

□ צד קרוב - בינו ובין המושך התקיימה עסקת היסוד.

□ **ההלכה:** בין צדדים קרובים, ניתן להעלות כל טענת הגנה כנגד ביצוע השיק, הקשורה בעסקת היסוד.

□ דנ"א 258/98 ויקטור צמח נ' רחל שלשבסקי ואח', פ"ד נה(4) 193, 196.

□ ע"א 6909/00 בנק דיסקונט לישראל בע"מ נ' קבוצת אריה יצחקי בע"מ, פ"ד נה(4) 83, 87.

”אוחז כשורה”

□ מהו אוחז כשורה?

סעיף 28 לפקודת השטרות [נוסח חדש] קובע כי:

(א) אוחז כשורה הוא אוחז שנטל את השטר כשהוא שלם ותקין לפי מראהו ובתנאים אלה:

(1) נעשה אוחז השטר לפני שעבר זמנו, ולא היתה לו כל ידיעה שהשטר חולל לפני כן, אם אמנם חולל;

(2) נטל את השטר בתום לב ובעד ערך ובשעה שסיחרו לו את השטר לא היתה לו כל ידיעה שזכות קנינו של המסחר פגומה.

(ב) ביחוד זכות קנינו של מסחר שטר פגומה כמשמעותו בפקודה זו, אם השיג את השטר, או את הקיבול, על ידי רמאות, כפיה, או אלימות ופחד, או באמצעים אחרים שאינם כדין, או בתמורה אי-חוקית, או כשהוא מסחר את השטר אגב מעילה באמון, או בנסיבות העולות כדי רמאות.

”אוחז כשורה”

□ התנאים להיותו של אוחז ”אוחז כשורה”:

□ השטר הגיע לאוחז תקין ומושלם לפי מראהו.

□ לפני שעבר זמן פירעונו.

□ כשהשטר הגיע לאוחז, לא היתה לו כל ידיעה שהשטר כבר לא כובד.

□ האוחז קבל לידיו בתום לב.

□ האוחז נתן תמורה בעד השטר.

”אוחז כשורה” - זכויותיו

□ סעיף 37 לפקודת השטרות קובע:

”אלה זכויותיו וכוחו של אוחז שטר:

(1) יכול הוא לתבוע על פי השטר בשם עצמו;

(2) היה אוחז כשורה, הריהו אוחז השטר כשהוא נקי מכל פגם שבזכות קנינם של צדדים קודמים לו, וכן מכל טענות-הגנה אישיות גרידא שהיו להם בינם לבין עצמם, ויכול הוא לאכוף תשלומו על כל צד החב על פי השטר;

(3) היה פגם בזכות קנינו, הרי אם סיחר את השטר לאוחז כשורה, רוכש אותו אוחז זכות קנין טובה ושלמה, ואם השיג פרעונו של השטר, מי שפרע לו כשורה מופטר מן השטר הפטר כשר.”

”אוחז כשורה” - זכויותיו

**”אוחז כשורה” מתגבר על פגמים בזכויות
הקניין של המסחר, אם יוכיח כי אכן מתקיימים
לגביו התנאים של ”אוחז כשורה”.**

”אוחז כשורה” - זכויותיו

□ לאוחז בשטר עומדת חזקה לכאורה כי הוא ”אוחז כשורה”, ע”פ סעיף 29(ב) לפקודת השטרות.

סעיף 29(ב) לפקודת השטרות קובע כי :

”כל אוחז שטר, חזקה לכאורה שהוא אוחז כשורה; אך אם הודו או הוכיחו בתובענה שהקיבול או ההוצאה או הסיחור שלאחריה פגועים ברמאות, בכפיה, או אלימות ופחד, או באי-חוקיות, חובת הראיה מוחלפת, עד אם הוכיח האוחז שלאחר אותה רמאות או אי-חוקיות ניתן בתום לב ערך בעד השטר.”

□ באופן רגיל - על המושך הנטל לסתור החזקה.

□ אם קיים פגם בזכות הקניין - נטל הראייה מתהפך : על אוחז השטר הנטל להוכיח כי הוא ”אוחז כשורה”.

הלכת גויסקי וביטולה

□ הלכת גויסקי :

כאשר הוסב שטר לצד שלישי ובעת ההסבה לא התגבשה עדיין טענת "כישלון תמורה", לנסב קיימת הגנה מפני טענת כישלון תמורה שהתגבשה לאחר ההסבה. זאת, גם אם אינו אוחז כשורה, אלא אוחז בעד ערך בלבד.

ע"א 333/61 אליעזר גויסקי נ' חיים יוסף מאיר ואח', פ"ד טז (1) 599.

□ ביטולה של הלכת גויסקי :

ביהמ"ש העליון קבע, כי מי שאינו אוחז כשורה בשטר לא יוכל להתגבר על הגנה של כישלון תמורה של המושך או העושה. כך, אף אם האוחז בשטר, אוחז בו בעד ערך, הרי שהחוב שעבר במלואו לאוחז במסגרת השטר - שהוא תוכן השטר - כפוף לטענה שחווה היסוד הופר.

רע"א 8301/13 טל טריידינג קורפ נ' בנק לאומי לישראל בע"מ (פורסם בנבו, מיום 24.11.15).

פגמים בזכות הקניין

□ הפגמים המנויים בסעיף 29(ב) לפקודה - לא רשימה סגורה.
(ע"א 425/87 המועצה המקומית מגדל העמ' נ' ב.ש.ן חרושת ברזל בע"מ,
פ"ד לג(1) 304, 306).

□ דוגמאות מהפסיקה לפגמים בזכות הקניין:

□ סיחור במירמה.

ת"א (הרצליה) 5518-06-08 דוק השקעות 1988 בע"מ נ' ישיבה וכולל אבן חיים (פורסם בנבו, מיום 27.4.15); ת"א (ת"א) 16732/03 טקסטיל הדרום בע"מ נ' פרץ סילביה (פורסם בנבו, מיום 25.3.2004).

□ סיחור בניגוד להרשאה.

תא"מ (ירושלים) 52772-02-13 מרק מוטיל נ' טמיר עינת זכאי (פורסם בנבו, מיום 14.5.2014); ת"א (ירושלים) 1901/05 עו"ד אסף בוטח נ' זיאד אבדין (פורסם בנבו, מיום 1.5.2008); ע"א 205/61 סנדרובסקי נ' חברת שירטקו בע"מ, פ"ד טו 2450 צוטט ברע"א 6553/97 אפרים חגאי ואח' נ' חברת עבודי חיים בע"מ, פ"ד נב(2) 345, 353.

פגמים בזכות הקניין

□ דוגמאות מהפסיקה לפגמים בזכות הקניין - המשך :

□ מסירת השיק / סיחור השיק אגב מעילה באמון.

ת"א (רמלה) 1601/01 דרור שקד נ' מיכל ברק (פורסם בנבו, מיום 23.1.2002).

□ מסירת שיק תחת לחץ.

ת"א (טבריה) 2491-07-07 עיריית טבריה נ' שושנה מזרחי (פורסם בנבו, מיום 12.2.2013).

□ מסירת שיק שנגנב.

ת"א (ת"א) 20862/07 זוהר אורי נ' דגן יפית (פורסם בנבו, מיום 19.4.2009).

□ קבלת תמורה בלתי חוקית עבור השיק.

ע"א (מחוזי ב"ש) 52/93 ניסים ימיני נ' מרינה שיפינג ליין בע"מ (פורסם בנבו, מיום 13.9.1995).

פגמים בזכות הקניין

□ דוגמאות מהפסיקה לפגמים בזכות הקניין - המשך :

□ כפייה, אילוץ והפעלת לחץ.

ת"א (ת"א) 108687/99 שלום אברהם נ' ראובן רחל (פורסם בנבו, מיום 3.9.2002).

□ סיחור שיק בניגוד להתחייבות/חוזה שלא לסחר את השיק.

רע"א 6553/97 חגאי ואח' נ' חברת עבודי חיים בע"מ, פ"ד נב(2) 345, 353.

□ שוני בין חתימת ההיסב לשם הנפרע.

ת"א (ת"א) 207193/09 בנק לאומי בע"מ נ' טל טריידינג קורפ (פורסם בנבו, מיום 18.6.2012); ע"א 217/87 מרכז פרץ לרשתות בע"מ נ' בנק צפון אמריקה בע"מ, פ"ד מג(4) 613, 615.

פגמים בזכות הקניין

□ דוגמאות מהפסיקה לפגמים בזכות הקניין - המשך :

□ זיוף חתימה על גבי השיק.

סעיף 23 לפקודת השטרות; ת"א (מחוזי ת"א) 1293-09 אל שרד בע"מ נ' יובנק בע"מ (פורסם בנבו, מיום 10.2.2014); ת"א (מחוזי מרכז) 10629-02-10 זנוה (1984) בע"מ נ' בנק הפועלים בע"מ (פורסם בנבו, מיום 29.11.2012); תא"מ (שלום ת"א) 11484-03-13 ישראל מנשה נ' ססיליה ביטון (פורסם בנבו, מיום 26.1.2014).

□ סיחור שיק שכבר שולמה תמורתו ולכן הפך לנעדר תמורה.

תא"מ (ירושלים) 14659-05-13 הקשר המוסיקלי בע"מ נ' אמל איבראהים, (פורסם בנבו, מיום 21.5.2015).

החזקות בפקודת השטרות: "אוחז בעד ערך" ו"אוחז כשורה"

□ חזקת "אחיזה בעד ערך" –
סעיף 29(א) לפקודת השטרות קובע כי:
כל צד שחתימתו מצויה על השטר, חזקה לכאורה שנעשה צד לו בעד ערך.

□ חזקת "אחיזה כשורה" –
סעיף 29(ב) לפקודת השטרות קובע כי:
כל אוחז שטר, חזקה לכאורה שהא אוחז כשורה; אך אם הודו או הוכיחו בתובענה שהקיבול או ההוצאה או הסיחור שלאחריה פגועים ברמאות, בכפיה, או באלימות ופחד, או באי-חוקיות, חובת הראיה מוחלפת, עד אם הוכיח האוחז שלאחר אותה רמאות או אי-חוקיות ניתן בתום לב ערך בעד השטר.

הנפרע כ"אוחז כשורה"

□ **המבחן הקובע: מהות העסקה בין הצדדים:**

ישנם מקרים בהם סיווג הצדדים כצדדים קרובים הינו פורמאלי בלבד ומבחינה מעשית, המדובר בצדדים רחוקים. בנסיבות כאלה: ניתן להכיר בנפרע כ"אוחז כשורה".

ע"א 364/83 ונדה מזרחי נ' פרדי יעקובי, פ"ד מא(3) 402, 407; ע"א 1886/97 זאב יהודה נ' פנינה זלמה, פ"ד נג(1) 132, 136.

נסיבות המונעות "אחיזה כשורה"

- ביטויים כגון: "למוטב בלבד" / "לא סחיר" / "לא עביר".
- אי התאמה בין חתימת היסב לשם הנפרע.
- השלמת שם הנפרע ע"י האוחז (הטוען להיותו אוחז כשורה).
- שיק קרוע או מלוכלך או עם מחיקות.

ניכיון שיקים

- המחזיק בשיק שזמן פירעונו עתיד מבקש לקבל כסף **מזומן** תמורת השיק **באופן מיידי**.
- חברת הניכיון / הבנק משלמים למחזיק בשיק סכום כסף **במזומן, הנמוך מסכום השיק**.
- הגורם המנכה מפקיד את השיק במועד הפירעון וגובה את **מלוא סכום השיק**.

ניכיון שיקים

וחוק הסדרת הלוואות חוץ בנקאיות

□ מדרישות החוק :

- חוזה הלוואה טעון מסמך בכתב (סעיף 2 לחוק).
- מוטלת על המלווים חובת גילוי (סעיף 3 לחוק).
- סעיף 5 לחוק קובע עלות אשראי מירבית.
- בסעיף 6 לחוק ישנה הגבלת ריבית פיגורים.
- סעיף 7 לחוק קובע פיקוח על הקדמת מועד פירעון ההלוואה.

□ **תשומת לב: כשמגישים תביעה לבית משפט, או בקשה לביצוע שיק ללשכת ההוצל"פ, יש לצרף לתביעה או לבקשת הביצוע עותק מהסכם ההלוואה.**

ניכיון שיקים

וחוק הסדרת הלוואות חוץ בנקאיות

לפי הפסיקה ברוב המקרים:

עסקאות ניכיון שיקים = הלוואה !

מועד העמדת ההלוואה: מועד הניכיון.

מועד החזרת ההלוואה: מועד פירעון השיק.

ההפרש בין הסכומים: הריבית.

הפרת החובה לקיים את הוראות חוק הסדרת הלוואות חוץ בנקאיות

□ פסק הדין של ביהמ"ש המחוזי בעניין **בס** :

אי קיום הוראות החוק ע"י המלווה מצדיק דחיית התביעה

ע"א (מחוזי ת"א) 4003/07 **בס ארנון נ' אברהם אריה** (פורסם בנבו, מיום 21.1.2009).

□ פסק הדין של ביהמ"ש העליון בעניין **בס** :

אופייה הנשכני הבוטה של ההלוואה החוץ בנקאית ואופיו הבעייתי של השוק האפור מחייבים הקפדה מדוקדקת על הוראות החוק.

רע"א 2132/09 **אברהם אריה נ' ארנון בס** (פורסם בנבו, מיום 8.7.2009).

בין ניכיון שיקים ל"אוחז כשורה"

- הן הבנק והן הגוף החוץ בנקאי, המנכה שיקים, יכול להיחשב כ"אוחז כשורה", וכל הכללים החלים על אחיזה כשורה יחולו גם על ניכיון שיקים.

תודה על ההקשבה